

ใบความรู้ที่ ๑๐ เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์พื้นเมือง
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ที่มา ท่วงท่า ลีลา ๔ ภาคพื้นเมือง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์พื้นเมือง
รายวิชา ศิลปะ (ดนตรี-นาฏศิลป์) รหัสวิชา ศ๒๒๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

นาฏศิลป์พื้นเมือง หมายถึง ศิลปะการแสดงร่ายรำประกอบดนตรี ได้แก่ ระบำ รำ ฟ้อนต่าง ๆ ที่นิยมเล่นกัน หรือ แสดงกันในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะสภาพแวดล้อม ความเชื่อ ศาสนา ภาษา อุปนิสัย และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น อาจมีการพัฒนา ดัดแปลงมาจากการละเล่นพื้นเมืองของท้องถิ่นนั้น ๆ

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษไทยได้สั่งสม สร้างสรรค์ และสืบทอดไว้เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เพื่อให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้เรียนรู้และรักในคุณค่าในศิลปะไทยในแขนงนี้ เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และพร้อมที่จะช่วยสืบทอด จรรโลง และธำรงไว้เป็นสมบัติของชาติสืบไป ซึ่งการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองของไทยแบ่งออกเป็น ๔ ภูมิภาค และแต่ละภาคจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง เป็นการแสดงเพื่อก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพภูมิประเทศ สังคม วัฒนธรรม แต่ละท้องถิ่น ดังนั้น

การแบ่งประเภทของการแสดงพื้นเมืองของไทยโดยทั่วไปจะแบ่งตามส่วนภูมิภาค ดังนี้

๑. การแสดงพื้นเมืองของภาคเหนือ
๒. การแสดงพื้นเมืองของภาคกลาง
๓. การแสดงพื้นเมืองของอีสาน
๔. การแสดงพื้นเมืองของใต้

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองมีที่มาดังนี้

๑. พิธีกรรมและความเชื่อของคนไทยในท้องถิ่น ที่มักประกอบพิธีกรรม บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงเกิดการฟ้อนรำขึ้น
 ๒. เกิดจากการละเล่นพื้นเมือง เนื่องจากคนในท้องถิ่นมีการละเล่นในงานเทศกาลต่าง ๆ จึงเกิดการร่ายรำเพื่อให้งานหรือเทศกาลนั้นมีความสนุกสนาน
 ๓. เพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยและสร้างความบันเทิงใจให้กับคนในท้องถิ่น จึงเกิดการแสดง ต่าง ๆ ขึ้น
- การแสดงนาฏศิลป์มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความบันเทิงและใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น การฟ้อน ผีผีม้ง เป็นการฟ้อนรำเพื่อบูชาผีปู่ย่า ระเบียบการร่ายรำเพื่อเฉลิมฉลองในงานรื่นเริงต่าง ๆ

ความหมาย

ที่มาของ
นาฏศิลป์
พื้นเมือง

ที่มาของการ
แสดงนาฏศิลป์
พื้นเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ
นาฏศิลป์พื้นเมือง

การแสดงพื้นเมืองของไทยแบ่งออกเป็น ๔ ภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน แต่ละภาคจะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ แตกต่างกันไปทั้งรูปแบบของเพลงพื้นเมือง และการแสดงพื้นเมือง สิ่งเหล่านี้เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนาฏศิลป์พื้นเมือง

๑. ปัจจัยสภาพทางภูมิศาสตร์

มีอิทธิพลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละภาค เนื่องจากในสมัยอดีตการคมนาคมติดต่อกับส่วนกลางยากลำบาก ในภูมิภาคที่อยู่ห่างไกลจึงมักจะรับวัฒนธรรมจากประเทศใกล้เคียงเข้ามาในสังคมนั้น

- ภาคกลาง ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเหมาะแก่การทำนา เพาะปลูก ทำไร่ ทำสวน การแสดงพื้นเมืองจึงมีการบวงสรวงขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มีพืชพันธุ์ธัญญาหารสมบูรณ์
- ภาคเหนือ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติมีพันธุ์ไม้ที่สวยงาม นานาชนิด ส่งผลให้ชาวเหนือยิ้มแย้มแจ่มใส นาฏศิลป์พื้นเมืองจึงมีลีลาเชื่องช้า ละเมียดละไม
- ภาคอีสาน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบค่อนข้างแห้งแล้ง ส่งผลให้นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน พ้อนรำเพื่อเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นการพ้อนรำเพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างความสนุกสนานในเทศกาลต่างๆ
- ภาคใต้ ภูมิประเทศติดต่อกับบelayจึงทำให้รับเอาศิลปะของบelayมาผสมผสานกันจนเกิดเป็นบelay

๒. ขนบธรรมเนียมประเพณี

คำว่า "ประเพณี" มาจากศัพท์บาลีสันสกฤตว่า "ปเวณิ ; พรเวริ" ได้แก่ ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผน คนเราไม่ว่าชาติไหน ภาษาใด ย่อมต้องมีประเพณีเป็นของตนเอง คนในชาติต้องเคารพนับถือ ถ้าไม่เคารพนับถือจะถูกตราหน้าว่าเป็นคนไม่มีชาติ ในเรื่องประเพณีของประชาชนทุกภูมิภาค ส่วนมากจะมีขึ้นในลักษณะที่คล้ายคลึงกันบ้าง และแตกต่างกันบ้างในบางประเพณี

๓. ศาสนา

เป็นสิ่งสำคัญมากสิ่งหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการแสดงพื้นเมืองแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่นหรือในแต่ละภูมิภาค สำหรับประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งที่มีความเป็นประชาธิปไตยในเรื่องการนับถือศาสนา ทำให้ประชาชนมีโอกาสในการเลือกนับถือศาสนาที่ตนเองชอบได้อย่างอิสระ ผลของการนับถือศาสนานั้นมักมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีความเชื่อ อันเป็นผลให้เกิดการแสดงพื้นเมืองแตกต่างกันไป

๔. ความเชื่อ

เป็นเรื่องที่มีความผูกพันในวิถีชีวิตของคนไทยมานาน ความเชื่อมีผลทำให้เกิดรูปแบบของประเพณีต่าง ๆ อันเป็นผลต่อการแสดงพื้นเมืองอย่างยิ่งในแต่ละท้องถิ่น โดยแต่ละท้องถิ่นที่ก็จะแตกต่างกันออกไป

๕. ค่านิยม

เรื่องของค่านิยมเป็นสิ่งสำคัญขั้นมูลฐานในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมบุคคล เพราะพฤติกรรมหรือการแสดงออกต่าง ๆ ของบุคคล ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะค่านิยมที่ผู้นั้นมีอยู่ ค่านิยมที่เรามักพบในแต่ละท้องถิ่นแต่ละภาค เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการทำบุญ ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ค่านิยมเกี่ยวกับเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

๖. การประกอบอาชีพ

ท้องถิ่นที่ต่างกัน มีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพที่ต่างกันไปตามลักษณะของท้องถิ่นนั้น การแสดงพื้นเมืองจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นนั้น ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ

๗. วัฒนธรรมต่างชาติ

เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้แต่ละภาครับอิทธิพลของการแสดงจากประเทศเพื่อนบ้าน